

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o prístupe k výchove a vzdelávaniu so zameraním na dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími problémami v materských školách v školskom roku 2010/2011 v SR

Počas výkonu komplexnej inšpekcie v materských školách (MŠ, škola) bola zvýšená pozornosť venovaná prístupu k výchove a vzdelávaniu so zameraním na dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP). Úloha bola zrealizovaná v **196** školách, z toho bolo **166** štátnych, **3** cirkevné (CMSŠ) a **27** súkromných (SMSŠ). Zdrojom informácií boli výsledky **448** hospitácií, rozhovory s pedagogickými zamestnancami, analýza dokumentácie, fyzická kontrola priestorov škôl a informačný dotazník pre riaditeľa MŠ.

Z celkového počtu **9 093** detí bolo **83** (0,91 %) so ŠVVP. Výkonom práv týchto detí neboli obmedzené práva¹ ostatných detí vo výchove a vzdelávaní. So zdravotným znevýhodnením bolo **48** (0,53 %) detí. Osem detí s mentálnym postihnutím, ktoré boli zaradené do špeciálnej² triedy v Košickom kraji, nebolo vzdelávaných podľa príslušného programu. V školách Banskobystrického kraja bolo vzdelávaných **33** (0,36 %) detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Z toho bolo 12 s odloženou povinnou školskou dochádzkou a 3 deti s dodatočne odloženou povinnou školskou dochádzkou. V Prešovskom kraji v triede troj- až šesťročných detí boli zaradené **2** deti s intelektuálnym nadaním.

Deti so **zdravotným znevýhodnením** (ZZ) boli prijaté do bežných tried a mali vypracovaný individuálny vzdelávací program (IVP). Nepravidelná dochádzka z dôvodu chorobnosti oslabovala ich adaptabilitu a sociabilitu. Začlenenie detí bolo realizované s informovaným súhlasom zákonných zástupcov, okrem jedného dieťaťa v Trnavskom kraji. Zákonní zástupcovia 8 detí nemali³ záujem o ich integrovanie.

V školských vzdelávacích programoch (ŠkVP) boli rozpracované špecifická detí so ZZ. Vzhľadom na ich intelektovú úroveň nebola potrebná zmena v učebných osnovách, okrem Žilinského, Banskobystrického kraja a jednej školy Nitrianskeho kraja. Úprava organizácie⁴ výchovy a vzdelávania sa týkala spôsobu a dĺžky trvania realizovaných činností s dôrazom na zabezpečenie individuálnej pomoci podľa typu postihnutia. Mobilitu detí uľahčovali upravenými⁵ vstupnými a vnútornými priestormi v Banskobystrickom a v Trenčianskom kraji 2 školy, v Košickom, Bratislavskom a v Prešovskom kraji 1 škola. Eliminovaníu dôsledkov zdravotného znevýhodnenia napomáhali interní⁶ a externí⁷ špeciálni,

¹ Podľa vyjadrenia učiteľov jednej MŠ v Nitrianskom kraji sa dieťa so ZZ z počiatku agresívne správalo (škrtenie, bitie, ničenie pomôcok, napádanie detí i učiteľiek) a ohrozovalo intaktné deti. Od decembra 2010 sa pri dieťati vystriedali 3 asistenti. Správanie dieťaťa sa pozitívne zmenilo až po prijatí asistenta muža v marci 2011. Mužský vzor dieťa rešpektovalo, začalo spolupracovať.

² Škola nemala rozpracované osobitosti a podmienky výchovy a vzdelávania detí. V dokumentácii o deťoch chýbali správy zo špeciálno-pedagogického vyšetrenia. Hospitačnou činnosťou bolo zistené, že najmä v hrách a hrových činnostiach, pohybových a relaxačných cvičeniach boli deti špeciálnej triedy zlúčené s deťmi z inej triedy. Tým im nebol zabezpečený adekvátny individuálny prístup.

³ V Žilinskom kraj – 1 dieťa, v Bratislavskom - 2 a v Nitrianskom kraji 5 detí.

⁴ Napr. v Košickom kraji navštevovalo dieťaťa MŠ dve hodiny 3-krát v týždni. Pravidelný servis odborníkov mu bol poskytovaný mimo školy (týždenne 2-krát navštevovalo rehabilitačné centrum a fyzioterapeuta).

Dve integrované deti v Nitrianskom kraji sa výchovno-vzdelávacieho procesu zúčastňovali len dopoludnia, boli oslobodené od činností, ktoré vyžadovali fyzickú záťaž.

⁵ Napr. bezbariérovým vstupom do budovy, nájazdovou rampou, zvončekovými panelmi, odstránením prahov, úpravou sociálnych zariadení a šírky dverí, inštalovaním vodiacich tyčí s držadlami, dverami bez sklenenej výplne, relaxačnými kútikmi v triedach, farebným odlíšením dverí, stien i označením prvého a posledného schodu.

⁶ SMSŠ Trenčianskeho a Bratislavského kraja.

či liečební pedagógovia, psychológovia, logopédi, fyzioterapeuti, maséri a pediatri. Zákonní zástupcovia zväčša konzultovali individuálne potreby a pokroky dieťaťa, zabezpečovali kompenzačné pomôcky a spolupracovali s poradenskými zariadeniami.

Učítelia uplatňovali metódy zamerané na rozvoj jemnej i hrubej motoriky detí, fixačné metódy podporujúce koordinačné schopnosti. Zo špecifických využívali metódy viacnásobného vysvetľovania, opakovania a pochvaly, multisenzorického sprostredkovania a interaktívnej motivácie, tréning auditívneho vnímania, auditívnej a diferencnej schopnosti a fonetického sluchu, stratégie komunikačných výmen i na zlepšenie porozumenia, fyzioterapeutické a logopedické cvičenia. Podľa odporúčaní odborníkov realizovali cieľové hry a individuálne telesné cvičenia. Ponúkali deťom trojhranné ceruzky, masážne loptičky, manipulačný materiál na rozvíjanie motoriky a poznávacích procesov, obrazový na podporu vyjadrovacích schopností i komunikačné kartičky pre autistov. Podporovali ich vôľové vlastnosti, sebavedomie a pravidelne monitoroval ich pokroky. Asistenti učiteľov v školách Nitrianskeho, Žilinského a Banskobystrického kraja podporovali deti pri riešení úloh, čítaní ranného odkazu, grafomotorických cvičeniach, činnostiach s lupou, počítačom a pod. Napomáhali udržiavať ich pozornosť a sústredenosť povzbudzovaním, pochvalou. Pomáhali deťom pri sebaobslužbe a sprevádzali ich na pobyte vonku. Deti primerane svojím možnostiam prejavovali záujem a prevažne aktívne sa zúčastňovali rôznorodých činností. Ojedinele ich narúšali svojim agresívnym správaním. Dôsledkom bolo odmietanie kontaktu a izolovanie sa intaktných detí.

Pedagogickí zamestnanci za pozitíva označili ohľaduplnosť, toleranciu a empatiu intaktných detí, ocenenie pokrokov detí so ZZ a spoluprácu zákonných zástupcov, zriaďovateľov, rôznych špecialistov, základných i špeciálnych základných škôl. Riaditeľ v Prešovskom kraji kladne hodnotil aj kvalifikovanosť učiteľov v odbore špeciálna pedagogika. Negatívom boli problémy so získavaním všetkých potrebných dokladov, minimálnu odbornú pomoc poradenských zariadení, zložitú komunikáciu a odmietajúce postoje zákonných zástupcov k špeciálnej starostlivosti, neposkytnutie zvýšeného normatívu pre integrované deti. Mnohí pedagogickí zamestnanci napriek rôznym formám vzdelávania, najmä seba vzdelávania, sa necítili v problematike integrácie detí so ZZ adekvátne zorientovaní.

Deti zo **sociálne znevýhodneného prostredia** (SZP) boli prijaté do bežných tried, tri z nich mali vypracovaný IVP. Na zlepšenie ich nepravidelnej⁸ dochádzky využili školy osvetu v spolupráci so zriaďovateľmi. Najúčinnějšíe boli návštevy učiteľov v rodinách a zapájanie detí do činností súvisiacimi so ŠkVP a plánom práce školy. Zákonní zástupcovia sa zúčastňovali spoločenských, kultúrnych a športových podujatí, avšak s MŠ spolupracovali sporadicky. Organizácia predprimárneho vzdelávania bola orientovaná najmä na iniciovanie záujmu a ochoty detí angažovať sa, vykonávať sebaobslužné činnosti vrátane hygienických návykov. V nemalej miere aj na eliminovanie ich jazykovej bariéry i agresivity. Cieľovými činnosťami učítelia podporovali prospešnosť autonómneho konania detí zo SZP, vzájomnú toleranciu, rešpekt, spolupatričnosť a pomoc detí.

Učítelia nemali skúsenosti s výučbou intelektuálne **nadaných** detí. Postupovali podľa IVP vypracovaných súčinne s odborníkmi, ktoré vnímali z hľadiska detí ako veľmi náročné. Spolupracovali s externým špeciálnym pedagógom. Zvýšeným individuálnym prístupom a diferencovaním učebných problémov podporovali skvalitňovanie ich kognitívnych kompetencií, vrátane základov tvorivého myslenia. Deti riešili úlohy rýchlejšim tempom

⁷ Jedna škola v Prešovskom kraji spolupracovala s občianskym združením Nádej pre Down. Získané informácie využívali pri integrácii detí s downovým syndrómom.

⁸ V rozhovore riaditeľ školy uviedol ako dôvod nepravidelnej dochádzky aj nedostatok finančných prostriedkov na ošatenie detí, ktoré zabezpečovala škola. Zašpinené šatstvo rodina spálila (nemali vodu, elektrinu, neprali, neumývali sa) a dieťa opäť nastúpilo do MŠ.

v porovnaní s ostatnými deťmi, dožadovali sa ďalších činností. Zvládali úlohy s vyššou náročnosťou, predovšetkým pri triedení, porovnávaní, počítaní a divergentnom riešení. Niekedy boli detí preťažované grafomotorickými cvičeniami, písaním číslíc, písmen, čo sa prejavovalo nesústredenosťou, nezvládaním a odmietaním dokončenia činnosti. Učítelia skonštatovali, aj vzhľadom na inšpekčné zistenia, že prehodnotia IVP oboch nadaných detí. Spoluprácu s ich zákonnými zástupcami hodnotili pozitívne.

Záver

Materské školy pri integrovaní detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami spolupracovali so zákonnými zástupcami, zriaďovateľmi i poradenskými zariadeniami.

Učítelia rešpektovali individualitu dieťaťa so zdravotným znevýhodnením, využívali špecifické metódy, kompenzačné pomôcky a pozitívnym prístupom prispievali k ohľaduplnosti, tolerancii, sebavedomiu a spolupatričnosti detí. Zaradenie detí so zdravotným znevýhodnením do bežných tried bolo všestranným prínosom, aj napriek sťažnému organizovaniu výchovno-vzdelávacích činností.

Účinnosť zaškolenia detí zo sociálne znevýhodneného prostredia obmedzovali najmä ich nepravidelná dochádzka a sporadická spolupráca zákonných zástupcov. Pozitívom bolo prezentovanie prirodzenej pohybovej danosti a aktivity detí kultúrno-spoločenskými podujatiami. Vzhľadom na dostupnosť materských škôl v mieste bydliska detí a na nezáujem zákonných zástupcov o integrovanie dieťaťa v bežnej triede, možno konštatovať, že pretrváva pokles vzdelávaných detí zo sociálne znevýhodneného prostredia v kontrolovaných školách.

Deťom s intelektovým nadaním vytvorili materské školy podmienky zohľadňujúce ich možnosti a úroveň kognitívnych kompetencií. V celkovom osobnostnom rozvoji boli kladené učiteľmi nároky nad rámec rozvojového potenciálu ich psychomotorických, informačných a učebných kompetencií.

Odporúčania a podnety

Metodicko-pedagogickému centru

- rozšíriť ponuku kontinuálneho vzdelávania učiteľov materských škôl o oblasť integrácie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR

- stanoviť legislatívne povinnosť zabezpečenia asistenta učiteľa pre začlenené deti so zdravotným znevýhodnením
- zvýšiť normatív na začlenené dieťa so zdravotným znevýhodnením